Kecskés László: Opponensi vélemény

Nótári Tamás: „A kora középkori bajor jogrendszer a Lex Baiuvariorum tükrében" című doktori disszertációjához

A jogtörténet iránt érdeklődő civilistaként vállaltam szerepet Nótári Tamás „A kora középkori bajor jogrendszer a Lex Baiuvariorum tükrében" című akadémiai doktori disszertációjának elbírálásában. A művet kezembe véve azonnal észleltem, hogy annak tíz fejezete közül – civiljogi tematikai tapadásuk okán – négy fejezet anyagához van szakismeretem hozzászólni. Ezek a „ IV. A Lex Baiuvariorum magánjoga", az „V. A rabszolgaság kérdése", a „VIII. Orvos, beteg és betegség a bajor népjogban" és a „X. A Lex Baiuvariorum hatása Szent István törvényeire". A Szerző által alkalmazott és büszkén hangoztatott filológiai módszer megítélése különösen nem várható el tőlem. Opponens társaim értékelését e téren tehát különösen kíváncsian várom.

Disszertáns kutatási tárgya –a Lex Baiuvariorum tematikája– értelem szerint szűken határozza meg a munka vizsgálódási körét. Szélesebb, szerteágazóbb lenne valamelyest az elemezhető jelenségek halmaza, ha a Szerző nem a Lex Baiuvariorum tükrében vizsgálná a kora középkori bajor jogrendszert, hanem a kora középkori bajor jogéletben és a jogrendszer történeti fejlődésében elemezné a Lex Baiuvariorum szerepét és funkcióját. Egy ilyen szemléletű feldolgozás jobban megnyithatná a jog belsőjét és több, a jogon kívüli tényező figyelembe vételére adna lehetőséget. Ezt természetesen nem kritikaként vetem fel, hiszen a Szerzőnek szabadsága van kutatási témájának és módszereinek megválasztásában. Ha viszont nyitottabban kezelte volna kutatási tárgyát, akkor ki lehetett volna térni például a barbárok és

a rómaiak kapcsolatrendszerére, a viszonyuk megítélésével kapcsolatos szemléletváltozásra is.

Nem igaz ugyanis, hogy a Római Birodalmat a barbár népek beözönlése döntötte meg. Először is, a barbár népek migrációja az V. században főként csupán a Nyugatrómai Birodalmat érintette. Ezen barbár népek közül nem egy már több mint száz éve Róma fennhatósága alatt állt, vagy a birodalom szövetségi rendszerének része volt, és voltak számosan, akik az együttélés idején nemcsak a római nyelvet és kultúrát sajátították el, hanem a birodalom krisztianizálódása után a kereszténységet is felvették.[1] A római birodalom egységes pénzrendszerével és közigazgatásával, valamint technikai és kulturális fejlettségével nemcsak a birodalom határain belüli barbár lakosokra, hanem a limesen kívül élő germán népekre is nagy hatással volt. Az volt a törekvésük a germán népeknek, hogy bejussanak a Birodalomba és ott polgárjogot nyerjenek, a római hadsereghez tartozhassanak.[2]

Sőt, ha Disszertáns nyitottabban kezelte volna kutatási tárgyait, akkor anyagának fejlődését, ha csak vázlatosan is, de akár a XVII-XVIII. századig is végigkísérhette volna. Ez azért is izgalmas lehetőség lett volna, mert ez volt az az időszak, amikor a bajor jog összehasonlítójogi szempontból belesimult a német jogcsoportba.

Bajorországban az 1616-ban elfogadott *Bayerisches Landrecht* elfogadása révén került sor a római jog recipiálására. A *Bayerisches Landrecht* az 1751-ben elfogadott *Codex iuris Bavarici judiciarii* mellett annak a Bajorország jogrendszerét átfogóan kodifikáló *Codex Maxmimilianeus-nak* a részét képezte, amely III. József Miksa (1745-1777) választófejedelem

[1] Lásd: Grüll Tibor: A birodalom és a barbárok. Migrációs politika a császárkori Rómában. Rubicon. 2016. évi 1. szám 30. old.
[2] Lásd: Babják Ildikó: Barbárság vagy germánság. Árucsere Európa hajnalán. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011. 11. old.

uralkodása alatt lépett hatályba. Ez a bajor magánjogi kódex – többszörösen módosított formában – volt hatályos Bajorországnak a Rajna jobb partján található területei nagy részén, egészen a *BGB*-nek 1900. január 1-jén bekövetkezett hatálybalépéséig.[3]

A disszertációként benyújtott 2014-ben Szegeden a Lectum Kiadónál megjelent függelékkel és jegyzetekkel összesen 461 oldal terjedelmű monográfia szövege igényesen, jól gondozott. Ugyanez nem mondható el azonban a szintén benyújtott tézisekről, az akadémiai doktori értekezés téziseiről. Ebben a 71 oldalas anyagban sok szöveghiba, pontatlanság észlelhető. A teljesség igénye nélkül ezek közül a következők is sorolhatóak:

- a tézisfüzet 22. oldalán a 10-12. sorban helytelenül szerepel, hogy „érdemesnek tűnt a legbővebben tárgyalt szerződésre, az adásvételre vonatkozó rendelkezéseket megvizsgálni, és ezekből levonni a kötelmi jog rendszerére vonatkozó következtetéseinek." ezzel szemben helyesen: „következtetéseiket",
- a tézisfüzet 22. oldalán a 19-20. sorban értelemzavaróan szerepel az, hogy „A Lex Baiuvariorumból kiolvasható, hogy a kora középkori jogszolgáltatásnak nem volt sajátja az „ún. Schöffe-rendszert" ezzel szemben helyesen „Schöffe-rendszer",
- a tézisfüzet 23. oldalán a 23-24. sorban értelemzavaróan szerepel az, hogy „Az egyház számára történő traditio esetén – miután az átadó és fiai között sort került a partitiora –" helyesen „sor került",
- a tézisfüzet 39. oldalán a 24-26. sorban értelemzavaróan szerepel az, hogy „a vasárnapi munkavégzés tilalmáról szóló istváni rendelkezést származtatta a Lex Baiuvariorumból, amelynek leszármaztatás√ azonban nem feltétlenül állja meg helyét" helyesen „leszármaztatása"

[3] Lásd: Hamza Gábor: Az európai magánjog fejlődése: A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján. Tankönyvkiadó, Budapest, 2002. 95. old., Kecskés László: A polgári jog fejlődése a kontinentális Európa nagy jogrendszereiben. HVG-ORAC, Budapest, 2009. 333. old.

- a tézisfüzet felhasznált irodalomjegyzékében egy alkalommal az 50. oldalon az utolsó előtti sorban, egy alkalommal pedig az 51. oldalon a 6. sorban helytelenül szerepel a széleskörűen és nem csak jogtörténészként ismert Gerhard Köbler professzor neve „Kölber, G." formában. Köbler professzor neve azért is nagyon ismertté vált, mert a közelmúltban két, az Európai Bíróságot is megjárt, nagy jelentőségű ügyben is félként szerepelt.

Az úgynevezett tézisekkel kapcsolatban kritikaként fogalmazom meg, hogy azok lényegében a monográfia egyes fejezeteinek rövid összefoglalását adják leíró módon és nem probléma centrikusak, nem tartalmazzák Szerző tömörített gondolatait, állításait. Ezen a helyzeten nem javít az sem, hogy a disszertációként benyújtott monográfia szövegének végén, a 301-306. oldalakon „Záró következtetések" alcím alatt közölt szöveg szerepel. Ezen a 6 oldalon a könyv témavázlatát némileg szubjektív hangnemben vonatkoztatja munkájára a Szerző, de itt sem olvashatunk klasszikus értelemben vett téziseket. A disszertációként benyújtott monográfia így tehát alapvető tézishiányt mutat, legalábbis ami a magánjogi jellegű fejtegetéseit illeti.

A 306 oldal terjedelmű monografikus szöveghez a 307. oldaltól a 393. oldalig terjedően függelék kapcsolódik, amely a „Lex Baivariourumnak", azaz a „a bajorok törvényének" latin szövegét és annak magyar nyelvre történt fordítását tartalmazza. Opponens többszöri keresés után sem találta az arra való utalást, hogy ennek a fordításnak mi a forrása.

A Lex Baiuvariorum szerkezetének és történetileg differenciálható szövegrétegeinek vizsgálatában meghatározó szerepe volt a tragikus és nagyon rövid életű Paul Johannes

Merkelnek (1819, Nürnberg – 1861, Halle), akit Nótári Savigny tanítványnak mond.[4] Az kétségtelen, hogy Savigny életműve Merkel munkásságára nézve meghatározó jelentőségű volt, de arra nézve eddig nem találtam adatot, hogy Merkel Savignynak a szó szűkebb tanügyi értelmében is tanítványa lett volna.[5]

Merkel – egy korabeli párbajbotrány következtében némileg elhúzódott – jogi tanulmányait 1836-ban Münchenben kezdte meg, majd édesapjának halálát követően Erlangenben folytatta. Az 1845-47 közötti olaszországi könyvtári kutatóútját követően 1847-ben promovitált Erlangenben. A híres történész-könyvtáros Georg Heinrich Jacob Pertz meghívására Berlinbe ment és ott 1848-ban habilitált. 1851-ben Königsbergben rendkívüli, 1852-ben Halleban rendes professzori állást kapott. 1848 és 1851 között a berlini egyetemen személyes kapcsolatban állhatott Savignyval, bár ő 1849-ig porosz kodifikációsügyi miniszterként dolgozott és így vélhetően ritkábban tartózkodott az egyetemen, ahol Puchta lett az utódja. Savigny Berlin előtt (1810-től) Marburgban, Landshutban, majd ismét Marburgban tanított. Más egyetemeken tehát, mint ahol Merkel tanulmányait végezte.

A „Lex Baiuvariorum" 22 fejezetből álló szövege mintegy harminc kéziratban - néhol teljesen, néhol pedig töredékesen - maradt fenn, amelyet Merkel A-tól G-ig jelölt csoportokra osztott. A szöveg legnagyobb hányada - régi nyelvezete miatt - az Antiqua tömeg (A) nevet kapta, ezt egészíti ki az eredeti bajor szövegként jelölt B csoport. Ezeken kívül az E, azaz Emendata csoportot érdemes kiemelni, amely "csiszolt" latinsággal fogalmazott szövegéről ismerhető fel. A betűkkel jelölt kéziratok csoportjairól azt állapították meg, hogy a B, C, D és G csoport kéziratai valószínűleg a bajor nép lakta területekről származnak, és szinte kizárólag

[4] Lásd: Nótári Tamás: A kora középkori bajor jogrendszer a Lex Baiuvariorum tükrében. Lectum Kiadó, Szeged, 2014. 17. old

[5] Lásd: Babják Ildikó: Barbárság vagy germánság. Árucsere Európa hajnalán. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011 174-175. old.

csak az ősi bajor szokásjogot tartalmazzák, míg az A, E és F csoportok szövegei Észak-Itáliából, illetve a Frank Birodalom nyugati területeiről származnak, és sokféle germán népjogi elem keveredik bennük[6].

Ma már általánosan elfogadott nézet, hogy a bajor törvényen nemcsak a vizigótok és az alamannok jogának befolyását lehet felismerni, hanem a Lex Salica és a Lex Burgundionum mellett a longobárd jogból ismert Edictum Rothari is tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek a bajor lexben megjelennek.[7] Ez a törvény a kora középkori germán népjogok közül talán a legkülönösebb. A Lex Baiuvariorum joganyagát a törvény szerkesztői ugyanis főként a vizigót törvények alapján készítették el, mely törvények politikai, gazdasági és nem utolsósorban társadalmi szempontok szerint vizsgálva egy a bajoroktól teljesen különböző környezetből származtak, hiszen a vizigótok – ellentétben a bajorokkal – inkább egy mediterrán jellegű, késő-klasszikus kori alapokon kifejlődött kultúrában éltek. Felvetődhet tehát a kérdés, hogyan lehetséges, hogy a bajorok sajátos kulturális-szellemi szemlélete olyan érdeklődést mutatott a tőlük igencsak eltérő gazdasági és életkörülmények által meghatározott vizigót törvények iránt, hogy készek voltak átvenni azok szabályait[8]

Nótári Tamás disszertációként benyújtott monográfiájának értékelésénél megkerülhetetlen annak a 2012-ben, tragikusan fiatalon, 36 éves korában meghalt, nagyreményű, roppant tehetséges jogtörténész Babják Ildikó „Barbárság vagy germánság? Árucsere Európa hajnalán" című, 2011-ben Budapesten, a Gondolat Kiadónál megjelent 290 oldal terjedelmű könyvével való viszonyának elemzése.

---

[6] Lásd: Babják Ildikó: Barbárság vagy germánság. Árucsere Európa hajnalán. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011 174. old.
[7] Lásd: Babják Ildikó: Barbárság vagy germánság. Árucsere Európa hajnalán. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011 174. old.
[8] Lásd: Babják Ildikó: Barbárság vagy germánság. Árucsere Európa hajnalán. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011 174-175. old.

Babják Ildikó műve Nótári monográfiájánál három évvel korábban jelent meg. Babják bibliográfiai jegyzéke Nótári Tamásnak 23 írását sorolja fel. Ezek 2000 és 2010 között jelentek meg. Babjáknak ebben a könyvében Nótári műveire történő konkrét hivatkozásai 16 darab lábjegyzetben találhatóak. Babják Nótárinak főként a kora-középkori bajor társadalmat, társadalmi viszonyokat elemző írásait hivatkozza. Babják a bajor törvény árucserére, szerződési jogra vonatkozó magánjogi részében (175-196. old) egyáltalán nem hivatkozik Nótárira. Nótári Tamás disszertációként benyújtott könyvében Babják Ildikó szóba hozott monográfiájára 27 lábjegyzetben hivatkozik konkrétan. Kiemelésre érdemes, hogy Nótári Babjákra történő összes hivatkozása, mind a 27 lábjegyzeti tétel, Disszertáns könyvének magánjogi részében a IV-V. fejezetekben találhatóak. A IV. fejezet a „Lex Baiuvariorum magánjoga" az V. fejezet pedig „A rabszolgaság kérdése" címet viselik.

Megállapítható tehát, hogy Nótári Tamás disszertációként benyújtott monográfiájának magánjogi részében lábjegyzetek használata mellett igen erősen támaszkodik Babják Ildikó három évvel korábban megjelent könyvének magánjogi részére. Nótári Tamás disszertációként benyújtott monográfiájának magánjogi részében Babják Ildikó anyagához képest nem hoz új gondolatot, nem közöl új lényeges információkat.

Nótári Tamás monográfiájának magánjogi része leíró jellegű, pozitivista szemléletű. Tartalmát tekintve erősen támaszkodik a Lex Baiuvariorum szövegére. Babják Ildikó magánjogi elemzései az adásvételi szerződés joganyagára strukturáltak. Ő az adásvételi szerződés korabeli bajor szabályaiból kiindulva általánosít helyenként. Nótárinak más a módszere. Disszertáns a magánjog közismert jogterületeire, a személyi jogra, a családi jogra, a dologi jogra, a kötelmi jogra, és az öröklési jogra, az ezen jogterületek tematikája által adott szerkezetre építi a Lex Baiuvariorum tételes jogának bemutatását. Az újabb korszakok által

kialakított tematikai szerkezetet vetíti tehát vissza a jogtörténetbe. Könyvének magánjogi része így látszólag rendet és rendszert mutat. A régi bajor jogi megoldások és jogintézmények kialakulását és fejlődését azonban nem szerencsés a XIX-XX. századi jogi elmélet által alkalmazott dogmatikai blokkok keretei közé bevinni. Torz képet kapunk, ha például a *Lex Baiuvariorumnak* „A feleségekről és ügyeikről, amelyek gyakran megesnek" VIII. címét tematikailag azonosítóan feleltetjük meg a családi joggal.

Opponens véleménye szerint – ahogy azt Varga Csabától tudja – a személyi jog, a dologi jog, a kötelmi jog és az öröklési jog tematikus egységei közötti differenciálás a bajor jogban Wiguläus Xaverius Aloysius von Kreitmayrnál (1705-1790) a *„Codex Maximilianeus Bavaricus civilis"* szerkesztőjénél jelent meg. Ő volt az, aki a gaiusi institúciós hagyományokat is hasznosítva négy könyvbe foglalta a magánjog anyagát.[9]

Ügyes szerkesztési megoldás Disszertáns részéről, hogy „A peres eljárás" leírását az anyagi magánjogi részletek elé helyezi. Az eljárások elemzésén keresztül könnyebb tükröztetni a korabeli jogélet jellegzetességeit, mint pusztán anyagi jogi fejtegetésekkel. A monográfiának ez a része (lásd 116-122. old.) hangulatos olvasmány. Ennek illusztrálására álljon itt egy kiemelés Nótári Tamás monográfiájának 115-117 oldalairól. „A *Lex Baiuvariorumból* kiolvasható, hogy a kora középkori jogszolgáltatás nem ismerte az ún. *Schöffe-rendszert,* vagyis a törvénykezés az arra állandó jelleggel kijelölt személy, a *iudex* kezébe tétetett le. A *lex* szöveghelyeinek tanúsága szerint tehát a *comes* felügyelete alatt a *iudex* feladata volt az ítélet meghozatala. Továbbá vezette a tárgyalást, illetve ítélete jogforrási erővel bírt. Tehát a bíró hívja össze a *placitumot,* és határozza meg adott esetben annak helyét, megidézi a feleket, s lefolytatja a vizsgálatot. A törvény továbbá előírja, hogy a bírónak minden esetben a *lex*

[9] Lásd: Varga Csaba: A kodifikáció mint társadalmi – történeti jelenség. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979. 69-70. old. Kecskés László: A polgári jog fejlődése a kontinentális Európa nagy jogrendszereiben. Budapest, 2009. 333. old.

alapján kell ítélkeznie, s hogy ne tévedjék, ezért mindig magánál kell hordania a törvénykönyvet ami valószínűvé teszi, hogy a *Lex Baiuvariorum* számos másolatban forgott közkézen a korabeli Bajorországban. A jogforrási erő kikövetkeztethető a törvény azon passzusából, amelyben megemlítést nyer, hogy az adott kérdésről a törvényadó ősei és a bírák bizonyos *conpositiót* határoztak meg, illetve azon állításból, amely a bírói jogértelmezések eltéréseire hivatkozik. A bírót - akárcsak az alemannoknál - nagy valószínűséggel a herceg nevezte ki a nép egyetértésével, azonban - a vizigót törvényből származó átvételnek megfelelően – ez csak olyan személy lehet, aki nem pénzért árulja ítéleteit, vagyis nem korrumpálható, lévén hogy ez (egybecsengően az Ascheimi Zsinat kijelentésével a törvény erejét rontaná le. Ha a bíró - s e rendelkezés szó szerinti átvétel a *Lex Visigothorumból,* illetve egybevág a *Lex Alamannorum* vonatkozó rendelkezésével is tudatosan és megvesztegetés hatására hamisan ítélt, vissza kell adnia a kapott összeget, a megkárosított személynek kétszeres kártérítést kell adnia, a *fiscus* számára pedig negyven *solidust* kell fizetnie. Ha azonban nem részrehajlásból, vagy megvesztegetés miatt, hanem tévedésből ítélt hamisan ítélete érvénytelen, ám más szankcióval nem szükséges sújtani. A törvény a bíró javadalmazását - amely mintegy a korrumpálhatóságot is hivatott kiküszöbölni - is szabályozza: a *conpositio.* illetve a pénzbüntetés kilencedrészét kell megkapnia." (kiemelés K.L.)

Érthető, de legalábbis magyarázható módon keverednek az eljárási jogi felvezetést tartalmazó részben a magánjogi és a büntetőjogi eljárásokkal kapcsolatos közlések. A magánjogi és a büntetőjogi eljárási anyagok egy tömbben való leírását Disszertáns részletesebben indokolhatta, magyarázhatta volna.

Hiányérzetet kelt az olvasóban, hogy Disszertáns nem tulajdonít jelentőséget az eljárási jogi részben a kollíziós jogi kérdéseknek. Ha ezekre nézve nem alakítottak ki szabályokat a korabeli bajor jogban, akkor ennek a hiánynak a részletes elemzése is érdekes lehetne. Közismert ugyanis, hogy a Disszertáns által vizsgált korszak európai közegét a nagyfokú jogi partikularizmus adta. A jogalkalmazásban abban az időben kiemelt fontosságú volt a „jogkeresés", a „jogtalálás", az „idegen személyes jog", a „külföldi jog" problémája, azaz a kollíziós jogi nézőpont. Ha az eljáró fórummal kapcsolatos szabályozás rendezett is volt az adott korszakban a bajor területeken, ez nem jelenti azt, hogy az alkalmazandó jog szintjén ne jelenhessenek meg kollíziós jogi problémák.

A „IV. 5. Kötelmi jog" című alfejezetében Nótári Tamás is abból indul ki, hogy mivel a bajor népjog rendelkezései nem tartalmaznak „kötelmi általános részt", érdemesnek tűnik a legbővebben tárgyalt szerződésre, az adásvételre vonatkozó rendelkezéseket megvizsgálni. Így aztán ezen alfejezett tartalma felett „lötyög" az alfejezetcím (lásd 139-156. old). Érdemes lett volna átgondoltabban szerkeszteni!

Fontos lett volna azzal a megkerülhetetlen kérdéssel is kiemelten foglalkozni, hogy a bajor népjog miként ítélte meg a szerződések kötőerejét. A speciális szerződési jogi jogintézményeket erre az alapkérdésre vetítve lett volna érdemes elemezni.

Felvetem, hogy Disszertáns a műve 143. oldalán miért írja, hogy a „kellékszavatosság alapelve", tekintettel arra is, hogy három sorral lejjebb ő is észleli a kellékszavatosságnak a „caveat emptor" szemlélete általi korlátozottságát. Ezeken az oldalakon (139-152) különösen zavaró Szerzőnek a bajor jog és a római jog közötti csapongása.

A „szerződéskötés bizonyításával" a „laesio enormis" és az „arrha-val" kapcsolatos fejtegetések Babják könyvében[10] pontosabbak, részletesebbek, szemléletesebbek, mint Nótári Tamás művében.[11]

Az „V. A rabszolgaság kérdése" című fejezetet logikus szerkezetben, a törvényi anyagon túlmenően lényegében két szerzőre hivatkozva építette fel Nótári Tamás. Babják Ildikó már érintett könyvén kívül, Nehlsen, H. néhány írása szerepel főként ebben a részben. Nehlsen műveit egyéként Babják is bőven hivatkozta a tárggyal összefüggésben.

Babják könyvében külön szerkezeti egységben nincs a bajor rabszolgaság kérdéseiről szóló fejtegetés. Nehlsen, Babják és Nótári tekinetetében a tárgyi átfedések a rabszolgaságnak a bajor jognál szélesebb értelmében, a szélesebb germán jogi értelemben figyelhetőek meg. Nótári egyébként könyvének más részeiben is foglalkozik érintőlegesen a rabszolgaság jogi problémáival.

Fontos megállapítás Nótári Tamás részéről, hogy „a mancípium kifejezés a Lex Baiuvariorumban szinte kizárólag mint az ügylet (adásvétel, adományozás, stb.) tárgya jelenik meg, ezzel szemben viszont a servus és az ancilla – eljáró, illetve elkövető – alanyként, mind pedig ügylettárgyként."[12] Ez a mű kevés jogi téziseinek egyike.

Orvoslástörténeti szempontból színes, érdekes olvasmány az „Orvos, beteg és betegség a bajor népjogban" című VIII. fejezet. A szóbahozott történeti adalékok bőven meghaladják a

[10] Lásd: Babják Ildikó: Barbárság vagy germánság. Árucsere Európa hajnalán. Gondolat Kiadó Budapest 2011. 176-183. old.
[11] Lásd: Nótári Tamás: A kora középkori bajor jogrendszer a Lex Baiuvariorum tükrében. Lectum Kiadó, Szeged, 2014. 139-152. old.
[12] Lásd: Nótári Tamás: A kora középkori bajor jogrendszer a Lex Baiuvariorum tükrében. Lectum Kiadó, Szeged, 2014. 158. old.

bajor népjog kereteit. Összegzően az állapítható meg, hogy ez a disszertációként benyújtott monográfia legkevésbé bajor része. A disszertáció anyagának a tárgykijelöléssel kapcsolatos alapvető módszertani problémája itt, ezeken az oldalakon csúcsosodik ki leginkább. Szerző nem tudja tartani a maga számára szűken kijelölt tematikai keretet.

Az olvasó történeti és jogösszehasonlító szempontból is számolhatott azzal, hogy Nótári Tamás előbb-utóbb szóbahozza „ A Lex Baiuvariorum hatása Szent István törvényeire" témát. Erre végül a X. fejezetben került sor, ahogy ezt az idézett fejezetcím is jelzi. A 20 oldalas fejezet első 12 oldala (280-292 old.) általánosságban foglalkozik a témával. Szent István törvényalkotásának alapvonásaival, a kontinuitás és az újítás kérdésével, a keleti és a nyugati hatásokkal és a főbb szabályozási tárgyakkal. Az ezt követő 8 oldal azonban már valóban tárgyszerű (293-300 old.), a Lex Bauivariorum hatásának a decreteumok szövegében való megjelenését vizsgálja. Megállapítja, hogy „a Szent István-i törvények és a Lex Baiuvariorum között számos átfedés, pontosabban előbbinek utóbbiból történt átvétele rögzíthető. Ezek részint a szerkezetben, részint a bevezetőben , részint több konkrét törvényhelyen érhetők tetten. A konkrét szöveghelyek kapcsán az átvétel ténye a vasárnapi munkaszünet és a leányrablás esetében csupán valószínűsíthető, a gyújtogatás és a felségárulás esetében azonban biztosra vehető - vagyis utóbbiak alapján nem kételkedhetünk abban, hogy az első magyar törvények szerzője ismerte és felhasználta a bajor törvénykönyvet, ami valószínűsíti annak felhasználását a többi esetben is."[13]

Nótári Tamás sokat író jogász. Munkássága tárgyilag is kiterjedt. Disszertációként benyújtott monográfiájának témája (mai nézőpontból) némileg meglepő, de érdekes. Témaválasztásához bőven voltak előtanulmányai. Több korábbi publikációjában is foglalkozott a kora-középkori

[13] Lásd: Nótári Tamás: A kora középkori bajor jogrendszer a Lex Baiuvariorum tükrében. Lectum Kiadó, Szeged, 2014. 306. old.

bajor társadalmi viszonyokkal. A kora-középkori bajor magánjogra vonatkozóan viszont nem voltak előpublikációi. Ez a már jelzett módon erősen érezhető az írást olvasva.

Opponens véleménye szerint Szerző részéről mélyebb összehasonlító jogi vizsgálódást, elemzést igényelt volna kutatása tárgyának feldolgozása. A jogász olvasó számára a disszertációként benyújtott monográfia így lenne igazán érdekes és értékes. A téma primér jogirodalmi források szélesebb körű feldolgozását igényelte volna.

A jogász Opponens munkáját Szerző nagyon megnehezítette anyagának már említett tézisszegénységével. Nem volt könnyű kihámozni és összegyűjteni Szerző tézisként értékelhető megállapításait. De mégis! Az opponensekkel szembeni elvárásoknak megfelelően ezennel tételesen is nyilatkozom arról, hogy a disszertációként benyújtott monográfia magánjoggal foglalkozó szövegrészeiből az alábbi elfogadható tézisek emelhetők ki.

Ilyen az a szerzői megállapítás, hogy „a magánjogot bemutató negyedik fejezetben a peres eljárást, a személyi, a családi, a dologi, a kötelmi és az öröklési jogot vizsgáltuk a forrásanyag tükrében. A kötelmi jog tekintetében kiemelendő, hogy a germán *Volksrecht*ek közül a *Lex Baiuvariorumban* található meg a legtöbb – és egyúttal legrugalmasabb és a gyakorlat igényeinek legmegfelelőbb– szerződési előírás. Ezek elsődleges, a törvényben *expressis verbis* jelzett célja a megkötött szerződések épségben tartása és a forgalom biztonságának megőrzése. E bajor törvényi rendelkezések jórészt vizigót mintára tekintenek vissza, azonban a törvényalkotók ezeket nem szolgai módon másolták, hanem azokat saját tapasztalataiknak megfelelően módosították is."[14]

[14] Lásd: Nótári Tamás: A kora középkori bajor jogrendszer a Lex Baiuvariorum tükrében. Lectum Kiadó, Szeged, 2014. 303. old.

Tézisként fogadható el Nótári Tamás részéről, hogy „a mancípium kifejezés a Lex Baiuvariorumban szinte kizárólag mint az ügylet (adásvétel, adományozás, stb.) tárgya jelenik meg, ezzel szemben viszont a servus és az ancilla – eljáró, illetve elkövető – alanyként, mind pedig ügylettárgyként."[15]

Szintén tézisértékű az a megállapítás is, miszerint „a Szent István-i törvények és a Lex Baiuvariorum között számos átfedés, pontosabban előbbinek utóbbiból történt átvétele rögzíthető. Ezek részint a szerkezetben, részint a bevezetőben , részint több konkrét törvényhelyen érhetők tetten. A konkrét szöveghelyek kapcsán az átvétel ténye a vasárnapi munkaszünet és a leányrablás esetében csupán valószínűsíthető, a gyújtogatás és a felségárulás esetében azonban biztosra vehető - vagyis utóbbiak alapján nem kételkedhetünk abban, hogy az első magyar törvények szerzője ismerte és felhasználta a bajor törvénykönyvet, ami valószínűsíti annak felhasználását a többi esetben is."[16]

Összegzően azt javaslom, hogy a Doktori Tanács az opponensi véleményemben leírtak figyelembevételével döntsön a disszertációként benyújtott monográfia nyilvános vitára bocsátásáról.

Pécs, 2016. május 24.

Kecskés László

[15] Lásd: Nótári Tamás: A kora középkori bajor jogrendszer a Lex Baiuvariorum tükrében. Lectum Kiadó, Szeged, 2014. 158. old.
[16] Lásd: Nótári Tamás: A kora középkori bajor jogrendszer a Lex Baiuvariorum tükrében. Lectum Kiadó, Szeged, 2014. 306. old.